

Naslov originala
George Orwell
Animal Farm

Copyright © za ovo izdanje Kosmos izdavaštvo,
Beograd, 2021

DŽORDŽ ORVEL

ŽIVOTINJSKA
FARMA

S engleskog preveo
Aleksandar Milajić

K O S M O S

Prvo poglavlje

Gospodin Džouns, vlasnik Gazdinske farme, zaključao je kokošinjce preko noći, ali bio je previše pijan da se seti da zatvori i vratanca za živinu. Dok je svetlost njegovog fenjera poigravala tamo-amo, oteturao se preko dvorišta i zbacio čizme ispred zadnjih vrata, pa natočio još jednu čašu piva iz bačve u ostavi i otišao u krevet, u kom je gospođa Džouns već uveliko hrkala.

Čim se svetlo u spavaćoj sobi ugasilo, počelo je komešanje i šuškanje u pomoćnim zgradama po čitavom imanju. Tokom dana se proneo glas da je stari Major, nagrađivani vepar srednje bele rase, prethodne noći usnio čudan san i da bi želeo da ga ispriča ostalim životinjama. Dogovor je bio da se svi okupe u velikom seniku čim gospodin Džouns nestane s vidika. Stari Major (oduvek su ga tako zvali, mada je na izložbama učestvovao kao Vilingdonski Lepotan) uživao je toliki ugled na imanju da su svi bili i te kako spremni da žrtvuju sat sna kako bi čuli šta on ima da im saopšti.

U dnu velikog senika, na nekoj vrsti izdignute platforme, Major se već bio opružio na svom slamnatom ležaju ispod fenjera obešenog o gredu. Bilo mu je dvanaest godina i u poslednje vreme se prilično ugojio, ali još je bio svinja veličanstvene pojave, mudrog i dobroćudnog izgleda, uprkos činjenici da mu nikad nisu podsekli kljove. Ubrzo su i ostale životinje počele da pristižu i da se smeštaju kako je kome zgodno. Prvo su došla tri psa, Zvončica, Džesi i Zuba, a za njima svinje, koje su polegale na slamu oko platforme. Kokoške su se smestile na prozore, golubovi su odlepršali na grede, a ovce i krave polegale su iza svinja i počele da preživaju. Dva tegleća konja, Bokser i Detelinka, došli su zajedno, hodajući veoma polako i spuštajući svoja velika rutava kopita krajnje pažljivo za slučaj da se u slami krije neka mala životinja. Detelinka je bila krupna kobila majčinskog izgleda, sad već u zrelim godinama, koja nakon četvrtog ždrebljenja nikad više nije uspela u potpunosti da povрати nekadašnju figuru. Bokser je bio pravi orijaš, visok gotovo metar i osamdeset a snažan kao dva prosečna konja zajedno. Bela pruga duž gubice davala mu je priglup izgled; i zaista, nije se mogao podičiti izvanrednom pronicljivošću, ali su ga svi poštovali zbog čvrstog karaktera i izuzetne snage. Za konjima su pristigli bela koza Mjurijel i magarac Bendžamin. Bendžamin je bio najstarija životinja na imanju i imao je

najgoru narav. Retko je progovarao, a i tad je obično posredi bila neka cinična opaska – primera radi, imao je običaj da kaže kako mu je bog podario rep da tera muve, ali da bi mu draže bilo da nema ni repa ni muva. Od svih životinja na farmi jedini se on nikad nije smejao. Kad bi ga pitali zašto, odgovarao bi da mu ništa nije smešno. Ali uprkos svemu, iako nikad nije to otvoreno priznao, bio je privržen Bokseru; njih dvojica su obično nedelju proizvodili zajedno na malom pašnjaku iza voćnjaka, pasući jedan do drugog i ne progovarajući ni reč.

Konji su se tek bili smestili kad u senik nagrnu gomila pačića, koji su bili ostali bez majke. Nemoćno su pakali i lutali unaokolo ne bi li pronašli neko mesto gde ih niko neće zgnječiti. Detelinka im svojom velikom prednjom nogom napravi neku vrstu zaklona, gde se pačići ugnezdiše i odmah pospaše. U poslednjem trenutku pristigla je i Moli, budalasta i lepa bela kobila koja je vukla čeze gospodina Džounsa, usiljeno se snebivajući i žvaćući grudvu šećera. Zauzela je mesto u prvom redu i počela koketno da zabacuje belu grivu, nadajući se da će tako skrenuti pažnju na crvene trake što su bile upletene u nju. Poslednja je stigla mačka, koja je, kao i obično, potražila najtoplije mesto, tako da se na kraju ugurala između Boksera i Detelinke, gde je zadovoljno prela tokom čitavog Majorovog govora, uopšte ne slušajući šta ovaj priča.

Sada su bile prisutne sve životinje izuzev Mojsija, pripitomljenog gavrana koji je spavao na prečki iznad zadnjih vrata. Kad je video da su se svi udobno smestili i da pomno iščekuju, Major se nakašljao i počeo:

„Drugovi, već ste čuli za čudan san koji sam noćas usnio. Ali o tome ću kasnije. Hoću pre toga nešto drugo da vam kažem. Ne verujem, drugovi, da ću još dugo biti s vama, a smatram svojom dužnošću da vam pre no što umrem prenesem iskustva koja sam stekao. Dugo sam poživio i imao sam mnogo vremena za razmišljanje dok sam ležao sâm u svom oboru, te zato mislim da mogu reći da razumem prirodu života na ovom svetu podjednako dobro kao i bilo koja druga životinja. O tome hoću da vam govorim.

„Dakle, drugovi, kakav je ovaj naš život? Suočimo se sa istinom: naš život je bedan, mukotrpan i kratak. Rodimo se, daju nam tek toliko hrane da održimo goli život, one koji su u stanju primoravaju da rade do poslednjeg atoma snage; a čim prestanemo da im budemo korisni, zakolju nas sa odvratnom surovošću. Nijedna životinja u Engleskoj koja ima više od godinu dana ne zna šta je sreća ili dokolica. Nijedna životinja u Engleskoj nije slobodna. Život nam se svodi na bedu i robovanje, i to je živa istina.

„Ali da li je to naprosto deo prirodnog poretka? Da li je tako zato što je ova naša zemlja toliko siromašna da

ne može da obezbedi pristojan život onima koji je nastanjuju? Ne, drugovi, hiljadu puta ne! Engleska ima plodnu zemlju i dobru klimu, tako da može obezbediti obilje hrane i neuporedivo većem broju životinja. Samo ova naša farma mogla bi da hrani desetak konja, dvadeset krava i stotine ovaca – i svi bi oni mogli da žive toliko udobno i dostojanstveno da to takoreći prevazilazi granice naše mašte. Zašto onda i dalje živimo u ovako bednim uslovima? Zato što nam ljudska bića ukradu gotovo sve plodove našeg rada. To je, drugovi, objašnjenje svih naših muka. Svodi se na jednu jedinu reč – čovek! Čovek je naš jedini pravi neprijatelj. Uklonimo li čoveka, suštinski uzrok gladi i izrabljivanja biće zauvek iskorenjen.

„Čovek je jedino stvorenje koje troši a da pritom ništa ne proizvodi. Ne daje mleko, ne nosi jaja, preslab je da vuče plug, prespor da uhvati zeca. A ipak je gospodar svih životinja. Tera ih da rade, daje im tek toliko koliko da ne skapaju od gladi, a ostatak zadržava za sebe. Mi obrađujemo zemlju, od našeg je izmeta plodnija, a ipak niko od nas ne poseduje ništa više od sopstvene gole kože. Vi, krave, koje vidim ovde, koliko ste hiljada litara mleka dale prošle godine? A šta se desilo s tim mlekom kojim je trebalo da othranite zdravu telad? Svaka kap je otišla niz grlo naših neprijatelja. A vi, kokoške, koliko ste jaja snele ove godine, a iz koliko njih su se izlegli pilići? Sva ostala

su otišla na pijacu kako bi Džouns i njegovi ljudi zaradili novac. A ti, Detelinka, gde su ti četiri ždrebeta koja si oždrebila, a trebalo je da ti pruže podršku i radost u poznim godinama? Svako su prodali čim je navršilo godinu dana i nikada ih više nećeš videti. Jesi li za četiri ždrebljenja i sav svoj rad u polju ikada dobila išta zauzvrat osim bednog sledovanja hrane i mesta u staji?

„Ali čak ni tako bednim životima kakvi su naši ne dozvoljava se da dočekaju svoj prirodan kraj. Ne prigovaram zbog sebe jer sam jedan od srećnika. Navršio sam dvanaest godina i imam više od četiri stotine potomaka. Takav je prirodan život svinje. Ali nijedna životinja na kraju ne izmakne okrutnom nožu. Vi, mlada prasadi što sedite ispred mene, svako od vas će za manje od godinu dana vrištati dok ne skonča na kasapskom panju. Taj užasan kraj zadesiće svakog od nas: i krave, i svinje, i kokoške, i ovce – svakog. Čak ni konje i pse ne čeka bolja sudbina. Tebe će, Bokseru, čim ti tvoji veliki mišići izgube snagu, Džouns istog dana prodati klaničaru, koji će te zaklati i od tebe skuvati hranu za lovačke pse. A što se tiče pasa, kad ostare i izgube zube, Džouns im priveže ciglu oko vrata i udavi ih u najbližoj bari.

„Nije li onda kristalno jasno, drugovi, da sva zla ovog našeg života proizilaze iz tiranije ljudskih bića? Tek kad se rešimo čoveka, pripašće nam plodovi našeg rada. Mogli

bismo da postanemo slobodni i bogati takoreći preko noći. A kako to da ostvarimo? Pa, tako što ćemo dano-noćno raditi, i dušom i telom, na zbacivanju ljudske rase! To vam je moja poruka, drugovi: pobuna! Ne znam kada će ta pobuna početi, hoće li to biti za nedelju dana ili za stotinu godina, ali znam, siguran sam u to kao što vidim ovu slamu pod svojim papcima, da će pravda pre ili kasnije biti zadovoljena. Tome, drugovi, posvetite ovo malo života što vam je preostalo! I što je najvažnije, prenesite ovu moju poruku onima koji će doći posle vas, kako bi budući naraštaji nastavili da se bore do konačne pobeđe.

„I upamtite, drugovi, da vaša odlučnost nikada ne sme posustati. Ništa vas ne sme skrenuti s puta. Ne slušajte one koji će vam govoriti da čovek i životinje imaju zajedničke interese, da napredak jednog donosi napredak i drugima. Sve su to laži. Čovek gleda isključivo sopstvenu korist. I zato neka među nama životinjama vlada savršeno jedinstvo, savršeno drugarstvo u borbi. Svi ljudi su neprijatelji. Sve životinje su drugovi.“

U tom trenutku razleže se strahovita galama. Dok je Major govorio, četiri velika pacova izmilela su iz svojih rupa i slušala su ga sedeći na zadnjim nogama. Psi su ih iznenada primetili i pacovi sačuvaše žive glave samo zahvaljujući tome što su munjevito šmugnuli natrag u svoje rupe. Major podiže papak tražeći da se svi utišaju.

„Drugovi“, reče, „ovo je stavka koju moramo da raščistimo. Jesu li nam divlje životinje, kao što su pacovi i zečevi, prijatelji ili neprijatelji? Hajde da stavimo to na glasanje. Postavljam skupu sledeće pitanje: da li su pacovi naši drugovi?“

Glasalo se odmah i ubedljivom većinom je odlučeno da su pacovi drugovi. Samo četvoro je bilo protiv: tri psa i mačka, za koju su kasnije utvrdili da je glasala za obe strane. Major je nastavio:

„To je manje-više sve što sam imao da vam kažem. Samo da ponovim: uvek imajte u vidu da je neprijateljstvo prema čoveku i svim njegovim postupcima vaša dužnost. Sve što hoda na dve noge, to je neprijatelj. Sve što hoda na četiri noge ili ima krila, to je prijatelj. I upamtite da u borbi protiv čoveka ne smemo spasti na to da postanemo kao on. Čak i kad ga budete pokorili, nemojte usvojiti njegove poroke. Nijedna životinja ne sme da živi u kući, da spava u krevetu, da nosi odeću, da pije alkohol ili puši duvan, da dotakne novac ili da se bavi trgovinom. Sve čovekove navike su zlo. A iznad svega, nijedna životinja nikada ne sme da tlači drugu životinju. Bili slabi ili jaki, pametni ili naivni, svi smo mi braća. Nijedna životinja nikada ne sme da ubije drugu životinju. Sve životinje su ravnopravne.

„Sada ću vam, drugovi, ispričati svoj noćasnji san. To se rečima ne dá opisati. Sanjao sam kako će zemlja izgledati kad čoveka više ne bude. A to me je podsetilo na

nešto što sam odavno zaboravio. Pre mnogo godina, kad sam još bio prasence, moja majka i druge krmače često su pevale jednu staru pesmu, od koje su znale samo melodiju i prve tri reči. Znao sam tu melodiju kad sam bio mali, ali odavno mi je iščilela iz sećanja. Sinoć mi se, međutim, vratila u snu. A da sve bude čudnije, vratile su mi se i reči pesme, reči za koje sam siguran da su ih životinje pevale od davnina i koje su generacijama bile zaboravljene. Sada ću vam, drugovi, otpevati tu pesmu. Star sam i glas mi je promukao, ali kad vas naučim melodiju, vi ćete je pevati bolje. Pesma se zove *Životinje Engleske*.“

Stari Major se nakašljao i zapevao. Kao što je rekao, glas mu je bio promukao, ali pevao je prilično dobro, a melodija je bila vesela, nešto između *Klementine* i *La kukarače*. Reči su glasile ovako:

Životinje Engleske, životinje Irske,
životinje odavde i izdaleka,
čujte moje radosne vesti
o zlatnom vremenu što nas čeka.

Pre ili kasnije doći će dan
kad tiranin čovek svrgnut će biti,
kad plodnim poljima ove zemlje
jedino će životinje gaziti.

Alke će nestati iz njuški naših
i jarmovi teški s naših leđa,
đemove i mamuze poješće rđa,
okrutni bič nikog neće da vređa.

Obilje kao iz čudesnih snova,
pšenica i ječam, zob i seno,
detelina, pasulj i stočna repa,
sve će tada za nas biti spremno.

Blistaće polja širom Engleske,
čistije biće njene vode,
duvaće mirisniji povetarci
kad dođe dan naše slobode.

Svi ćemo stremiti tome danu,
mada ga nećemo dočekati,
krave i konji, guske i ćurke,
svako će svoj doprinos dati.

Životinje Engleske, životinje Irske,
životinje odavde i izdaleka,
čujte i širite radosne vesti
o zlatnom vremenu što nas čeka.

Pesma je izazvala neviđeno oduševljenje među životinjama. Još pre nego što je Major stigao do kraja, počele su i same da je pevaju. Čak su i one najgluplje uspele da uhvate melodiju i pokoju reč, dok su pametnije, kao što su svinje i psi, već posle nekoliko minuta znale čitavu pesmu napamet. A onda, posle nekoliko pokušaja, čitavo imanje je zapevalo *Životinje Engleske* u gromoglasnom skladu. Krave su mukale, psi su zavijali, ovce blejale, konji njištali, a patke pakale. Toliko su bili oduševljeni pesmom da su je otpevali pet puta zaredom, i možda bi tako nastavili cele noći da nisu morali da prekinu.

Naime, larma je probudila gospodina Džounsa, koji je skočio iz kreveta pomislivši da je u dvorište ušla lisica. Dočepao je pušku koja je uvek stajala u uglu spavaće sobe i ispalio hitac u mrak. Zrna sačme su se zarila u zid senika, što je dovelo do naglog prekida skupa. Svi su se razbežali na svoja mesta za spavanje. Ptice su poskakale na prečke, stoka je plegala po slami i ubrzo je čitavo imanje utonulo u san.

Drugo poglavlje

Tri noći kasnije stari Major je mirno uginuo u snu. Telo su mu sahranili u dnu voćnjaka.

Bilo je to početkom marta. Tokom naredna tri meseca odvijalo se mnogo tajnih aktivnosti. Majorov govor je inteligentnim životinjama na imanju pružio potpuno nov pogled na život. Nisu znale kad će doći do pobune koju je Major predvideo i nisu imale nikakvog razloga da veruju da će se to desiti za njihovog života, ali bile su svesne da im je dužnost da rade na pripremama. Obuka i organizacija bile su, naravno, dodeljene svinjama, pošto su važile za najpametnije životinje. Među njima su se isticala dva mlada vepra, Grudva i Napoleon, koje je gospodin Džouns uzgajao za prodaju. Napoleon je bio veliki berkširski krmak prilično zastrašujućeg izgleda, jedini svoje sorte na imanju, ne naročito pričljiv, ali poznat po tome što se uvek držao svojih stavova. Grudva je bio živahniji od njega, brži na rečima i domišljatiji, ali se smatralo da

nema njegovu postojanost. Svi ostali krmci na imanju bili su predviđeni za tov. Najpoznatiji među njima bio je mali debeli prasac po imenu Cičalo, izrazito punih obraza, blistavih očiju, okretan i prodornog glasa. Bio je briljantan govornik, a kad je raspravljao o nekoj važnoj temi, imao je običaj da poskakuje na jednu i drugu stranu i maše repom, što je iz nekog razloga delovalo veoma ubedljivo. Za njega se pričalo da može crno da pretvori u belo.

Njih trojica su Majorove pouke razradili u čitav sistem mišljenja, koji su nazvali životinjizam. Nekoliko puta nedeljno, nakon što gospodin Džouns ode na spavanje, održavali su u seniku tajne sastanke na kojima su ostalima potanko objašnjavali načela životinjizma. U početku su nailazili na dosta gluposti i bezvoljnosti. Neki su smatrali da je njihova dužnost da budu verni gospodinu Džouns, o kom su govorili kao o „gazdi“, ili su iznosili jednostavne tvrdnje, kao što je: „Gospodin Džouns nas hrani. Da njega nema, pocrkali bismo od gladi“. Drugi su postavljali pitanja, kao što su: „Šta nas briga šta će se dešavati posle naše smrti?“ i „Ako će u svakom slučaju doći do te pobune, šta ima veze radimo li mi na tome ili ne?“, tako da su se krmci silno namučili kako bi ih ubedili da se to kosi s duhom životinjizma. Najgluplje pitanje postavila je bela kobila Moli, koja je odmah pitala Grudvu: „Hoće li biti šećera i posle pobune?“

„Neće“, odlučno joj je odgovorio. „Na ovom imanju nemamo sredstva za proizvodnju šećera. Uostalom, on ti i nije potreban. Imaćeš zobi i sena koliko hoćeš.“

„A hoću li smeti da i dalje nosim trake u grivi?“, upitala ga je zatim Moli.

„Drugarice“, odvratio je Grudva, „te trake koje su ti toliko drage obeležje su ropstva. Zar ne shvataš da je sloboda vrednija od traka?“

Mada nije zvučala naročito ubeđeno, Moli se složila.

Krmcima su još više muka zadavale laži koje je širio pripitomljeni gavran Mojsije. On je bio miljenik gospodina Džounsa, špijun i abronoša, ali i vešt govornik. Tvrdio je da zna za tajanstvenu zemlju zvanu Bombon gora, u koju sve životinje odlaze posle smrti. Ona se nalazi negde na nebu, tvrdio je Mojsije, malo iznad oblaka. U Bombon gori je svaki dan nedelja, detelina se zeleni preko cele godine, a u živicama rastu grudve šećera i lanene pogače. Životinje su ga mrzele jer je samo pričao bajke i ništa nije radio, ali neke su ipak verovala u Bombon goru, pa su svinje morale dobro da se pomuča ne bi li ih ubedile da takvo mesto ne postoji.

Najverniji sledbenici bili su tegleći konji Bokser i Detelinka. Njima dvoma bilo je veoma teško da ma šta smisle sami, ali kad su jednom prihvatili svinje za svoje učitelje, upijali su sve što one kažu, a zatim su to u

pojednostavljenom obliku prenosili drugim životinjama. Nikada nisu izostajali s tajnih sastanaka u seniku i uvek bi prvi zapevali *Životinje Engleske* na kraju svakog okupljanja.

Sticajem okolnosti, pobuna se odigrala mnogo ranije i mnogo lakše nego što je iko očekivao. Iako strog gazda, gospodin Džouns je uvek bio sposoban poljoprivrednik, ali u poslednje vreme mu nije išlo. Teško razočaran gubitkom novca u nekom sudskom sporu, odao se piću. Ponekad je danima umeo da sedi na svojoj stolici u kuhinji, da čita novine i pije, povremeno hraneći Mojsija koricama hleba umočenim u pivo. Nadničari su se ulenjili i počeli da ga potkradaju, polja su zarasla u korov, krovovi pomoćnih zgrada vapili su za opravkom, živice su bile zapuštene, a životinje pothranjene.

Došao je jun i primaklo se vreme kosidbe. Na Ivanjdan, koji je padao u subotu, gospodin Džouns je uveče otišao u Vilingdon i toliko se napio kod *Crvenog lava* da se kući vratio tek u nedelju oko podneva. Nadničari su rano izjutra pomuzli krave i otišli u lov na zečeve, uopšte se ne setivši da nahrane životinje. Kad se vratio, gospodin Džouns je odmah zaspao na kauču u dnevnoj sobi, pokrivši se *Svetskim novostima* preko lica, tako da je došlo i veče a da životinje još nisu bile nahranjene. Na kraju nisu mogle to više da izdrže. Jedna krava je rogom provaulila vrata ambara i svi su nagrnuti unutra i počeli da jedu.